

ציוני החודש

במבחן של אי-תלות

ב. גר

רק עניינים שהיו נוגעים לה במישרין. מעתה הצטרפה לסוד המדינות המכרעות בכל שאלות העולם, נעשתה דן בענייני זולתה. בעניינים הנוגעים גם לה בין שאר מדינות העולם, במידה שהמדובר הוא בהחלטות כלליות, המחייבות את כל המדינות; ובעניינים הנוגעים למדינות אחרות בלבד, במידה שהמדובר הוא ביישוב סכסוכים. אכן, הריבונות הלאומית היא מושג יחסי בימינו. אין ריבונות מוחלטת בעולם זה, ומידת הריבונות הממשית של מדינה תלויה בגורמים רבים ושונים: גדלה, ליכודה הלאומי והחברתי, יכולתה הכלכלית, התרבותית והצבאית, מצבה הגיאוגרפי, כוח שכניה, משטריהם הפנימיים ותשוקות השתלטותם והתפשטותם כלפי חוץ. מידת שילובה בקשרי עולם ומידת תלותה במעצמי מות הגדולות. אך אין ספק, כי גם מידת ריבון נותה הפורמאלית היא אחד הגורמים הקובעים את מידת ריבונותה הממשית. ובימינו העדר החברות באו"מ, כלומר העדר הזכות להשתתף בהכרעות בין לאומיות הנוגעות לזולת, הוא פגם רציני בריבונות הפורמאלית, ואף במידת הריבון ניה הממשית הנקבעת בעיקרה, כאמור, ע"י גורמיים אחרים, ממשיים יותר מזכות החברות באו"מ. מעתה תיקבע מידת ריבונותנו הממשית ע"י גורמים ממשיים בלבד. המערכה על הריבונות הפורמאלית נסתיימה עם כניסתנו לאו"מ, אם כי שתי שאלות חשובות עדיין נשארו תלויות ועומות: שאלת החזרתם של הפליטים הערבים ושאלת ירושלים. או"מ עתיד עוד להחליט בשתי שאלות אלה במושב העצרת שיתכנס בסתיו. מבחינה זאת אפשר לומר, כי שתי שאלות פנימיות חשובות של מדינת ישראל עדיין לא יצאו מגדר הדיון הבין לאומי. אולם מצב זה אינו גורע מעובדת סיומה המוצלח של המערכה על הריבונות הפורמאלית. כל מדינה-חברה באו"מ צפויה לכך שבזירה הבין לאומית תעלה שאלה פנימית שלה, ביחוד לאחר מלחמה, כתוצאה של סכסוך בין לאומי. כבר אירעו דברים כאלה גם

התהליך של ייצוב מעמדה של מדינת ישראל בזירה הבינלאומית התקדם צעד ניסף וחשוב עם קבלת ישראל כתברה החמשים ותשע לארגון האומות המאוחדות. ככל צעד נוסף המייצב את מעמדה בעולם מביא אתו גם צעד זה לא תוצאות חיוביות בלבד אלא גם כמה תוצאות לואי שיש בהן משום העלאת בעיות מסובכות למדי. לפני שנתקבלה מדינת ישראל לאו"מ היו שטענו, כי אין לה להחפזו וליטול על עצמה את כל ההתחייבויות הכרוכות בצעד זה. כל עוד לא נתישבו כל השאלות השנויות במחלוקת בינה לבין שכנותיה במזרח התיכון, פן תכבולנה אותה ההתחייבויות האלה. טענה זו לא היה לה על מה לסמוך. החובות שאו"מ מטיל על המדינות הבודדות מוטלות, למעשה, גם על מדינות שאינן חברות בו, ואו"מ רשאי לגזור על המדינות חברותיו נקיטת צעדים והתנהגות מסוימת לא רק כלפי מדינות-חברות אחרות אלא, במידה שווה, גם כלפי מדינות שאינן חברות — ודוגמת ספרד ואלבניה חוכיה. ואף אנו קיבלנו עלינו, בעיקרו של דבר, את דינו של או"מ, בטרם נכנסנו לתוכו. מדינה הרוצה להתקבל לאו"מ אינה יכולה לזכות בכל "חופש פעולה" יתיר ע"י הש"ר הית התקבלותה. להיפך. כל עוד שוט אי-הקבלה מונף עליה אין היא יכולה להופיע בכל מידת התקיפות של מדינה אשר יש עמה סימן ההיכר האחרון של ריבונות בתקופתנו — השתייכותה לאו"מ כתברה שוות זכויות ושוות חובות.

החידוש העקרוני שבהצטרפותה של מדינת ישראל לאו"מ תכנו בכך, שמעתה נקראת מדינת ישראל להשתתף בהכרעות בינלאומיות שאין היא צד בהן ואינה נוגעת להן במישרין. בשנה הראשונה לקיומה העסיקה המדינה הצעירה והי קטנה את העולם ואת מוסדותיו המדיניים יותר מכל מדינה אחרת, ולא תמיד שימשה אך נושא להכרעות זולתה; להיפך, ברוב המקרים היא היתה גורם פעיל מאוד, ואף המשפיע ביותר, בהתהוות ההכרעה הבינלאומית. אך היו אלה

תחף בה תישמענה האשמות מצד זה או אחר, מחוץ ומבית, כי מדיניות החוץ שלנו „גרתמה לעגלתו של גוש אחד“ מדיניות החוץ הישראלית הוכיחה בשנה הראשונה לקיום המדינה את יכולתה; אך גם מדיניות החוץ המוצלחת והנכונה ביותר אינה בטוחה, כמובן, מפני צעד מוטעה במקרה זה או אחר, ולא כל שכן בענין שאינו נוגע במישרין לארצה. ההנהגה המדינית של מדינת ישראל אין לה להרתע מפני האשמות כוללות, שאף הן, כמובן, אינן אלא אחד מאמצעי הלחץ של שני הגושים למשכה לעמדותיהן — או לפחות למנעה מסטיה מעמדתה לצד זה או אחר. ככל שתתמיד והרבה בהכרעות עצמאיות לחלוטין בכל מקרה ומקרה כן תגבר גם בעולם ההכרה כי אכן עמדתה אינה תלויה בשני הגושים הגדולים הנאבקים על השלטון בעולם.

למעשה לא היה עד עתה נסיון רציני, לא נחוץ ולא מבית, להכניס את מדינת ישראל למעגל המדיני של אחד הגושים. אכן חלק מן העתונות הישראלית משתדל זה חדשים רבים להטיל על הציבור את אימת הצטרפותה של מדינת ישראל לאמנה הצפון-אטלנטית ולאמנה הימית-כוננית ולאמנות אחרות, שמהן לא באו לעולם ומהן אין להן כל סיכויים לבוא לעולם, בין אם תצטרף להן מדינת ישראל ובין אם לא תצטרף, אך כל החששות והחשדות האלה היו נטולי יסוד ושחר, לא רק בדיעבד אלא גם מלכתחילה. במידה שלא היו כאן נסיונות להסיח את הדעת מכשלונותיה הבולטים של מדיניות מפלגתית מוטעית ומכשילה את עושיה, הרי היו כאן גילויים של עצבנות מופרזת נוכח עולם שקשה להסבירו במעט הנוסחאות הפשטניות שבהן רגילים החוששים והמחשידים להסבירו. ואולם אין זה מן הנמנע, שאנו מתקרבים לפרשה אשר תחייב את מדיניות החוץ שלנו לעירנות וזהירות רבה מאוד. נראה כי הולכות ומתגבשות תכניות לפיתוח אזורי של המזרח התיכון כולו. תכניות לפיתוח ארצות מפרדות מיתכנות עתה באמריקה — בעיקר מתוך צרכי הקפיטליזם האמריקני המבקש לו שווקים חדשים ואפשרויות השקעה נוספות, ותכניות אלו עשויות, אמנם, לפתוח סיכויים נוספים לפיתוחה של מדינת ישראל ולהידוק קשרים כלכליים ומדיניים בינה לבין מדינות ערב השכנות. אולם אין להתעלם גם מן האפשרויות של לחץ מדיני העלולות לבוא כשהן כרוכות באפשרויות הכלכליות החדשות. לפי שעה התכניות עודן מעורפלות מאוד, מבחי-

בימי שלום: אר"מ דן ומוסיף לדון במעמדם החוקי של היהודים באפריקה הדרומית ונעשה נסיון להעלות באר"מ את המשפטים על אנשי הטהונה הנוצרית בהונגריה ובבולגריה, וכן את שאלתן של נשים סוואטיות שנישאו לאזרחים זרים והממשלה הסוואטית סירבה להרשות להן לעזוב את גבולות ברית המועצות וללכת אחרי בעליהן. המערכה על ריבונותה המלאה של מדינת ישראל נסתיימה בנצחון, עקרוני ומעשי.

ואולם הכניסה לאר"מ מביאה בעקבה, כאמור, כמה בעיות מסובכות, שהמדינה ונציגותה הכיור לאומית לא עמדו עליהן ולפניהן, כל עוד לא ניתנה להן הזכות — שכמוה כחובה — להשתתף בהכרעות בין-לאומיות. קל יותר, כמובן, לאומה לקיים מעמד של ניטראליות קפדנית בין הגושים הגדולים כל עוד אינה נקראת להצביע ככל שאלה העומדת על סדר יומו של אר"מ — והרי מועטות כל כך השאלות העומדות על סדר יומו שאינן חוצצות בין הגושים — מבשעה ששני הצדדים תובעים ממנה את קולה. אכן, גם לפני שנכנסה לאר"מ לא היתה מדינת ישראל פטורה ומופקעת מניגודי הגושים; גם קודם היתה נתונה ללחץ חוץ, ולכורח לדחות נסיונות להטביע על מדיניות החוץ שלה חותם של קירבה והידוק לאחד הגושים. מעתה ירבו המבחנים. מושג הניטראליות באר"מ אינו יכול, כמובן, להתרגם לשפת המעשה על ידי קביעת קו של הימנעות מתמדת מן ההצבעה. אין מדינה יכולה לנהוג כן אם אין ברצונה לעשות את חברותה באר"מ, אשר עליה נלחמה, לבדותה מגוחכת. יתר על כן, ביחסי הגושים ובמצב הבין לאומי השוררים עתה בעולם גם הימנעות היא השתתפות בהכרעה, והצד התובע הצבעה לחיוב אינו מרבה להבחין בין הימנעות לבין הצבעה לשלילה. מדינה הרוצה בקשרים עם כל הגורמים המדיניים בעולם — ומדינתנו מצווה לרצות ורוצה בהם — חייבת להופיע כגורם פעיל. הנייטרליות של מדינת ישראל היא בהכרח ניטראליות אקטיבית, שאין עמה הסתלקות מנקיטת עמדה ואין עמה גם כבילת עצמה לעמדת אחד הגושים. מדינת ישראל חייבת לנקוט עמדה בכל שאלה, אך חייבת לנקוט אותה מתוך חירות גמורה של הכרעה, אם לחיוב ואם לשלילה ואם להימנעות. בהתאם לשיקוליה היא, מה תובעים ממנה במקרה זה הצדק, האינטרסים שלה והאינטרסים של אר"מ ושל שלום העולם. אין כל ספק כי כמעט לאחר כל הצבעה שנציגותנו באר"מ תשר

לא העלימו, כי לדעתם — דעה שיש לכבדה, כמובן, — הסכנה לשלום בעולם צפויה מצד אחד בלבד. בעיניהם לא היה פקפוק כי ה"מערב" אשם, וכי "המזרח" מגן על השלום בכל מאמצי כוחו. הם לא העלימו את כוונתם לעשות את קונגרס השלום לאחת הפעולות ב"מלחמה הקרה" שבין ה"מזרח" וה"מערב". מהלך הקונגרס אישר את כוונת מכנסיו. הצירים המעטים אשר ניסו למתוח ביקורת על כמה גילויים ופעולות שבי "מזרח" היו יוצאי־דופן וגם הוסבר להם שהם יוצאי־דופן ושהם "מחבלים" במפעל כולו. במצב זה, רק תמימות, שהיא מעבר לכל פוליטיקה, ופוליטיקה, שהיא מעבר לכל תמימות, יכלו לתאר את קונגרס השלום בפאריס כמביצע פאציפיסטי או פאציפיסטי בלבד. העולם ה"מערבי" ראה את הקונגרס הזה כמביצע "מזרחי" פוליטי מובהק, וברור, שכל הכרעה להשתייכות ארגונית או למעשה הפגנה פוליטי גדונה, מבחינת תכנה ה"נייטראלי" או ה"פוגע בנייטראליות", לפי תגובתו של הצד שכנגד, מה שאין כן הכרעה מעשית חד־פעמית באו"מ, שיש לקבלה לפי שיקולים לגופה, ושוב ללא כל התקשרות קבע לאחד הגושים, אלא לפי תכנה, פעם עם גוש אחד ופעם עם גוש אחר ופעם עם שניהם ופעם נגד שניהם (היו ויהיו גם מקרים כאלה). מי שהציע במצב זה שהקונגרס היהודי העולמי יצטרף לקונגרס השלום בפאריס חייב היה לדעת — וכלי ספק גם ידע — כי הצעתו גדונה לכשלון. הרוב בקונגרס היהודי העולמי, לאחר שהצעה הובאה לפניו, היה אנוס לבחור בין הסכנה של הרס שארית אפשרות פעולותיו ב"מערב" לבין הסכנה של החשת תהליך היסולו ב"מזרח". ההחלטה שנתקבלה ניתנת, כמובן, "להתפרש" שהקונגרס היהודי העולמי "נמכר למערב", וזהו בדיוק מה שהושג ע"י נציגי מפ"מ, שרגש הנחיתות שלהם כלפי ה"מזרח" והרצון להוכיח כי הם "עושים משהו" השיאו אותם למעשה שתוצאתו היו ידועות מראש: הרעת יחסים בין ארגון יהודי שהם מאמינים, לכאורה, בצורך קיומו ובסיכויו לפעולה, לבין ה"גוש המזרחי" שהם נטלו על עצמם את היעוד ההיסטורי להיות המתווכים בינו לבין מדינת ישראל, התנועה הציונית והעם היהודי, אם כי אין הם יודעים כלל מה היעוד הזה טובע מהם להגשמתו.

1

היכוח הזה בין נייטראליות למעשה לבין פיקציה של נייטראליות הבאה לחפות על התצ-

נת סיכוייהן, מבחינת תכנן וגם מבחינת הנוהל של ביצוען. באחת הידיעות עליהן נאמר, כי ביצוען ייעשה באמצעות מוסדות או"מ — וגם כאן יש מצד אחד ערובת־מה נגד ניצולן לצרכיו הפוליטיים של הגוש האנגלו־סאכסי, אך מצד אחר העלאת הסכנה של "ארגון אזורי" הנתון לשלטון של ממשלות ערב. כשיתחילו תכניות אלה להת-בהר — אם תצאנה בכלל משלב ניהודיים סחומים שאין אחריהם ולא כלום — הן תחייבנה את מדיניות־החוץ שלנו לבדיקה מדוקדקת ולהכרעה אם יש בהן משום סיוע ממשי לפיתוח מדינתנו ואם אין בהן משום סכנה ממשית לעצמאותנו.

עד עתה לא נעשה, כאמור, כל ניסיון רציני להכניס את מדינת ישראל למעגל ההשפעה של אחד הגושים. לעומת זאת נעשה ניסיון, מסוכן כשלעצמו ואומלל מבחינת תוצאותיו הבלתי־נמנעות, להניע את הקונגרס היהודי העולמי לנקוט עמדה בסכסוך העולמי. כידוע, רבים החולקים על זכות קיומו של הקונגרס היהודי העולמי בימינו, ורוב החולקים על זכות קיומו יוצאים מן ההנחה, כי אין לו סיכויים להצליח במילוי תפקידיו להגנה על זכויות הישובים היהודים לארצותיהם, אולם המפלגות והארגונים המשתתפים בקונגרס סבורים כי סיכויים כאלה קיימים ויש להגבירם. על אחת כמה וכמה יש להניח כי עסקים המשתתפים בעבודתו ונוסעים למרעצותיו סבורים כך. בשנה האחרונה הולכת ומצטמקת אפשרות פעולתו של הקונגרס במזרח אירופה. ממשלות הדמוקרטיה העממית אינן רוצות בעין יפה התערבות מבחוץ בענינים שהן רואות אותם כענינים פנימיים שלהן, ואין צריך לומר שאין הן רואות בעין יפה ארגון אשר לא תוסמך מאתן והוא בא לייצג את תושביהן היהודיים כלפי העולם וכלפיהן. במידה שניתן לקונגרס היהודי העולמי לפעול משהו להגנת ישובים יהודים בעולם, הרי תחום פעולתו הוא מעתה, למעשה, בארצות הנתונות להשפעה "מערבית" — וברור שעצם קיומו מותנה בנייטראליות קפי־דנית בין הגושים, שאם יסטה ממנה ייבטלו ממילא הסיכויים האחרונים לקיומו ב"מזרח" ולפעולתו ב"מערב".

והנה, בנסיבות אלו, הציעו נציגי המפלגות הקשורות במפ"מ, כי הקונגרס היהודי העולמי ישחתף השתתפות רשמית בקונגרס השלום בפאריס. אין כל ספק שרבים ממשתתפי הקונגרס ראוהו כמפעל למען השלום בעולם. אולם מארגוני

תנועת הפועלים באמריקה הצפונית ובאנגליה, בארצות רבות של אמריקה הדרומית והדומיניון נים הבריטיים, בארצות הסקאנדינאויות ובארצות „בנלוקס“. הן שני הצדדים — גם אלה שנשארו באינטרנאציונל המקצועי וגם אלה שפרשו ממנו — טוענים, ובצדק, כי למעשה התנזר הארגון הבינלאומי בתקופה האחרונה מכל פעולה, מחשש לפגוע במסגרת האחדות הפורמאלית. נקל לשער מה יהיו פני הדברים לאחר שתשוחזר האנרגיה הכבולה. האינטרנאציונל המקצועי הקיים ייחפך, קודם כל, למכשיר מלחמה באיגודי הפועלים שבתחום ההשפעה של „מערב“, ורק לאחר כך יעסוק בעניני עבודה ועובדים שלשמש נוצר; אינטרנאציונל מקצועי „מערבי“, אם יקום, ישמש אף הוא, בראש וראשונה, מכשיר למלחמה באינטרנאציונל המקצועי הקיים, ורק לאחר כן יעסוק בעניני עבודה ועובדים שלשמש נוצר; שניהם יהיו מכשירי עזר במלחמה האידיאלוגית והמדינית של הגושים הגדולים בעולם. היכולה הסתדרות העובדים בישראל להיות חברה באחד מן הארגונים הגושיים האלה?

ועוד זאת: מאבקה של תנועת הפועלים היהודית להכרת דרכה הציונית בתנועת הפועלים הבינלאומית עדיין לא נסתיים. שעת הרצון מלפני ארבע שנים, בוועידת היסוד של האינטרנאציונל המקצועי, כאשר נציגי האיגודים המקצועיים של ארצות המערב והמזרח כאחד הצהירו על תמיכתם בתביעותיה הציוניות של ההסתדרות לא היה בה כדי לעשות תמיכה זו לערך קבוע ועומד בתנועת הפועלים העולמית. ועדיין ארוכה הדרך מן ההכרה והתמיכה במדינת ישראל — ועד להכרה ולתמיכה בשאיפות הציוניות של המורני יהודים בעולם. במצב זה אין כל סכנה לעצמאותה הרעיונית של תנועת הפועלים היהודית באינטרנאציונל המאחד בתוכו ארגוני פועלים בעלי השקפות מדיניות שונות ורבות, אולם ההשתייכות לאינטרנאציונל מקצועי המייצג זרם רעיוני אחד, הוא הזרם בעל המסורת האנטי־ציונית, ובכמה ארצות בתקופה האחרונה גם בעל המעשה האנטי־ציוני, המכוסה בעמדה פרו־ישראלית, אינטרנאציונל שאחידותו הרעיונית וגיבושו האידיאלוגי והארגוני יתקדמו מאוד לרגל הפילוג, השתיכות זו מעלה סכנות רבות וחמורות לעצמאותה ולחירותה הרעיונית של ההסתדרות. המאבק על עמדתנו העצמאית בעולם, על עמדה של איתלות פעילה וממשית, אך החל, צפויים לנו בו מיבחנים רבים וחמורים.

טרפות לגוש אחד נתן את אותותיו גם בדיון על המצב באינטרנאציונל המקצועי שהתקיים בוועידת ההסתדרות. נציגי מפ"מ ומק"י בדיון זה התעלמו לחלוטין מן התמורה העקרונית שחלה בארגון הבינלאומי של הפועלים מאז מלחמת העולם הראשונה: שום אין זה ארגון של הסתדרויות פועלים, שכל אחת מהן נלחמת עם ממשלתה בארצה, וכולן יחד התאחדו לשם ארגון יעיל יותר של מלחמת הפועלים בעולם בממשלות שאינן אלא „מוסדות ביצוע של המעמדות המנצ'יסטים“ בארצותיהן, לפי הגדרתו הקלאסית של המרניפסט הקומוניסטי. עכשיו כולל האינטרנאציונל המקצועי נציגי תנועות פועלים שרובן אחראיות לממשלות ארצותיהן, אם במידה מלאה ואם לשליש ולרביע, הם מתכנסים יחד לא כדי לארגן פעולה נגד ממשלותיהם אלא כדי לסייע לממשלותיהם בפעולותיהן בזירה הבינלאומית. כל עוד האינטרנאציונל המקצועי כולל את נציגי שני הגושים הוא עשוי לשמש גשר ביניהם. שעה שהוא מקיף נציגי גוש אחד בלבד הוא נעשה למכשיר ההאבקות הבינלאומית בין הגושים. משום כך לא היו חילוקי דעות בוועידת ההסתדרות לגבי הערכת המעשה אשר עשו נציגי האיגודים המקצועיים בארצות ה„מערב“ אשר עזרו את האינטרנאציונל והפכוהו, על ידי עזיבתם, מגשר לכלי־מלחמה. אכן, האמת ניתנה להאמה, ההגדרות שניתנו בכרוז האינטרנאציונל לאחד במאי לארגוני הפועלים שעזבו, הכוללים עשרות מיליוני חברים המאוגדים מרצונם החפשי (ושנוראמי מק"י ומפ"מ בדיון שבוועידת ההסתדרות ראו להוסיף עליהן), היה בהן כדי להעיד, שהפורשים פרשו לא בלי כל סיבה ונימוק.

ואולם הוועידה הלא עמדה לפני עובדת העזיבה — בין שהיא היתה מוצדקת ובין שלא היתה מוצדקת, העזיבה שינתה את פני „האינטרנאציונל“. נוצר מצב חדש שאי אפשר להפקיעו מן המציאות המדינית הבינלאומית. הגולל על האינטרנאציונל הבינלאומי עדיין לא נסתם. לא מן הנמנע הוא שהקרע יתאחה, לא מן הנמנע הוא, שהקרע לא יהיה שלם וכמה איגודים „מערביים“ יוסיפו להשתייך אליו. על מקרה זה אין חילוקי־דעות בהסתדרות: עלינו לקיים את חברותנו באינטרנאציונל המקצועי. השאלה היא, כיצד על ההסתדרות לקבוע דרכה אם יתברר שהקרע גמור ומוחלט. אין ספק כי במקרה זה יתחיל האינטרנאציונל הקיים בפעולות תקיפות נגד איגודי הפועלים הפורשים, כלומר נגד